

LUBLIN I LUBLINIANIE NA FOTOGRAFIACH ZE ZBIORÓW BIBLIOTEKI UNIWERSYTECKIEJ KUL

Jadwiga Jaźwierska

Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

Streszczenie. W ostatnich dziesięcioleciach fotografia coraz częściej służy jako materiał źródłowy do badań w historii, historii kultury, sztuki itp. W zbiorach Biblioteki Uniwersyteckiej KUL znajduje się duży zespół fotografii nigdy wcześniej nieprezentowanych publicznie, który powstał w dużej mierze dzięki darom i spuściznom po pracownikach i studentach KUL. Można je podzielić na kilka zespołów: albumy wydawnicze i sztuczne, portrety grupowe, pojedyncze zdjęcia. Przedstawiają one panoramy i widoki miasta, obiekty architektoniczne, instytucje kultury i edukacji, wydarzenia z życia Lublina, wystawy, wizytacje, obchody jubileuszy czy wreszcie portrety indywidualne i grupowe lublinian. Zdjęcia te, widziane jako pewna całość, zarysowują obraz Lublina, który w dużej mierze już nie istnieje. Za ich pomocą można odtwarzać minioną przeszłość. Należy mieć nadzieję, że niniejsza publikacja zachęci badaczy do sięgnięcia po to unikatowe źródło i zapoczątkuje prace naukowe nad kolekcją fotografii ze zbiorów Biblioteki Uniwersyteckiej KUL.

Słowa kluczowe: fotografie; Lublin; lublinianie.

W ciągu ostatnich kilku dziesięcioleci zauważyć można coraz większe zainteresowanie fotografią jako odrębną dziedziną sztuki. Być może jest to związane z powszechnym odbiorem rzeczywistości poprzez obraz, który niesie ze sobą uniwersalny, czysty przekaz. Fotografia jest coraz częściej wykorzystywana jako materiał źródłowy do badań w takich dziedzinach, jak: historia, historia sztuki, etnografia, socjologia itp. Dostępna początkowo tylko wybranym, w drugiej połowie XIX wieku stała się powszechniejszą i tańszą od malarstwa i grafiki, niezwykle popularną formą utrwalania wizerunków osób i zdarzeń. Od lat 80. XIX wieku, kiedy to w użycie wszedł – lżejszy niż studyjny – aparat do robienia zdjęć „z ręki”, bez statywu, zaczął się okres fotografii amatorskiej. Uważana do tej pory za tajemniczy, cudowny wynalazek malowania rzeczywistości za pomocą światła,

teraz stawiała się „wszechobecną codziennością”¹. Początkowo najpopularniejszym wśród odbiorców rodzajem fotografii był portret, który, wykonywany w sprzyjających warunkach atelier, miał okazję stać się komercyjnym przebojem. Drugą pod względem popularności była fotografia krajoznawcza, inaczej podróżnicza². Pod koniec XIX wieku pojawiło się też pojęcie fotografii artystycznej, ale określający ją polski termin „fotografika” został wprowadzony do powszechnego obiegu dopiero za sprawą Jana Bulhaka³.

W zbiorach ikonograficznych Biblioteki Uniwersyteckiej KUL, wśród wielu innych, znajduje się duży zespół fotografii. Nigdy wcześniej nie były one prezentowane publicznie, a nawet – przez ostatnich kilkadziesiąt lat nie mogły być udostępniane czytelnikom, ponieważ nie były skatalogowane. Zbiór jest wciąż w trakcie opracowania, a niniejszy artykuł jest pierwszą próbą omówienia fragmentu zespołu. Nie była to kolekcja budowana od początku planowo i celowo, składa się głównie z darów, dość przypadkowo i nieregularnie trafiających do Biblioteki. Obejmuje m.in. szklane diapozytywy z reprodukcjami sztuki, portrety zbiorowe w ramach, szkolne *tableau*, zdjęcia osób prywatnych oraz cykle fotografii teatralnych i reportażowych. Pierwsze dokumenty pochodzą z drugiej połowy XIX w., wiele datowanych jest na okres 20-lecia międzywojennego. Duży procent zasobu stanowią fotografie dotyczące Uniwersytetu Lubelskiego (od 1928 roku KUL) oraz Biblioteki Uniwersyteckiej, od początków ich istnienia aż po lata 80. XX wieku.

Fotografie Lublina i lublinian ze zbiorów BU KUL można podzielić na kilka zespołów. Pierwszy to kolekcja albumów wydawniczych i sztucznych, zawierających zdjęcia utrwalające znaczące momenty z życia miasta, dokumentujące instytucje czy obiekty architektoniczne. Lublin na fotografiach ze zbiorów BU KUL to także panoramy miasta, ujęcia ulic, widoki zabytkowych kościołów, bram, budynków użyteczności publicznej. To również przypadkowo ujęte obiektywem fragmenty widoczne za plecami fotografowanych lublinian – pomnik Unii Lubelskiej, elewacje kamienic, charakterystyczny narożnik fasady, balkon czy inny detal architektoniczny. Dla obecnych mieszkańców miasta rozpoznawanie tych ulotnych ujęć może stanowić pasjonujące zajęcie.

Druga grupa fotografii dotyczy lublinian – są to portrety grupowe osób związanych np. z gimnazjum im. Stefana Batorego, Uniwersytetem Lubelskim, a także

¹ Światłoczułe. Kolekcje fotografii w Muzeum Narodowym w Warszawie, Warszawa 2009, s. 10.

² Z. HARASYM, *Stare fotografie. Poradnik kolekcjonera*, Warszawa 2005, s. 130.

³ J. LIPNIEWSKI, *Fotografowie i wydawcy pocztówek na wystawie lubelskiej w 1901 roku*, w: *Życie artystyczne Lublina 1901-2001: materiały z sesji, 21-22 września 2001*, red. L. Lameński, Lublin 2001, s. 43.

zdjęcia pojedynczych osób, duchownych, wykładowców i studentów, którzy spędzili w Lublinie część swojego życia. Niektóre z nich jesteśmy w stanie zidentyfikować, innych nie. Żmudne niekiedy rozszyfrowywanie tożsamości postaci uwiecznionych przez dawnych fotografów przynosi pozytywne efekty, jednak część lublinian z naszych zdjęć pozostanie na zawsze anonimowa, jak przypadkowi przechodnie na ulicy czy uczniowie na zbiorowych szkolnych fotografiach. Na szczęście niektórzy właściciele i ofiarodawcy zdjęć zadawali sobie czasem trud ich opisanie, co znacznie ułatwia opracowanie tych obiektów.

Lublin pokazany na fotografiach ze zbiorów BU KUL to także dokumentacja wydarzeń z życia miasta. Utrwalone obiektywem fotografów zostały wystawy, obchody jubileuszy (np. 20-lecia Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego w 1938 roku), procesje Bożego Ciała, wizyty znanych osobistości, jak prymas Stefan Wyszyński i papież Jan Paweł II. W zasobach Biblioteki znaleźć można także unikatowe ujęcia grupowe, zrobione np. przy okazji wizytacji szkoły przy ul. Długosza w 1935 roku czy poświęcenia Domu Strażackiego 17 V 1931 roku.

Ponieważ większość fotografii, jak wspomniano, trafiła do Biblioteki za sprawą darów bądź spuścizn pracowników i studentów KUL, dotyczą one głównie osób związanych z uczelnią. Kilkadziesiąt luźnych odbitek nosi proveniencyjny zapis ołówkiem: „Ze zbiorów E. Szeligowskiej”. Emilia Szeliga-Szeligowska była pierwszą pracownicą Biblioteki⁴, zaprzyjaźnioną z księdzem rektorem Idzim Radziszewskim już od czasów petersburskich. Po jej śmierci w 1954 roku kolekcja fotografii profesorów i studentów Uniwersytetu trafiła do Biblioteki. Wykształcona w Lipsku, praktykująca już w Petersburgu bibliotekarka i społeczniczka, była zaufaną osobą pierwszego rektora UL. To ona organizowała księżnicę uniwersytecką od podstaw, w niezwykle trudnych warunkach, a w czasie II wojny światowej, w gmachu pobernardyńskim, zamienionym przez Niemców na szpital, udostępniała naukowcom i studentom książki, ryzykując przy tym życiem⁵. Innymi ofiarodawcami znanymi z nazwiska są między innymi: ks. Antoni Marchewka⁶ (student prawa kanonicznego w latach 1920-1923, w latach powojennych redaktor naczelny „Niedzieli”) oraz ks. Józef Pastuszka⁷, absolwent prawa UL z 1922 roku, późniejszy profesor, wykładowca procedur cywilnych czy

⁴ M. BUTKIEWICZ, *Szeliga-Szeligowska Emilia*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. XIX, Lublin 2013, kol. 32.

⁵ http://www.bu.kul.pl/emilia-szeliga-szeligowska,art_11095.html [dostęp: 16.10.2016].

⁶ A. MARCHEWKA, *Prawo kanoniczne 1920-1923*, w: *Katolicki Uniwersytet Lubelski we wspomnieniach pierwszych studentów z lat 1918-1925*, red. G. Karolewicz, Lublin 1978, s. 153.

⁷ J. PASTUSZKA, *Akademia Duchowna w Petersburgu 1917/1918. Kontakty z Uniwersytetem Lubelskim 1918-1923*, w: *Katolicki Uniwersytet Lubelski we wspomnieniach pierwszych studentów*, s. 50.

spadkobiercy profesora Mieczysława Popławskiego⁸, którzy przekazali do zbiorów jego spuściznę wraz z fotografiami. W większości wypadków nie jest jednak możliwe odnotowanie proveniencji zdjęć. Odnosi się to też do ich autorów. Tylko drobna część dokumentów ma zachowane na *verso* bądź *recto* ręczne adnotacje i pieczętki zakładów fotograficznych lub fotografów. Są wśród nich atelier lubelskie (np. Ludwika Hartwiga, Wiktorii Sierocińskiej – przekształcone przez następców w zakład „Sztuka”) oraz – w wypadku studyjnych fotografii portretowych – również zakłady z innych miast (Warszawy, Lwowa, Zakopanego, Krakowa, Włocławka). Jeśli chodzi o techniki fotograficzne, omawiany zespół prezentuje zarówno techniki tzw. szlachetne (platynotypia, brom tonowany), jak i popularniejsze odbitki albuminowe czy żelatynowo-srebrówce. Wymiary zdjęć wahają się od wielkoformatowych portretów studyjnych przez naklejane na tekturę zdjęcia grupowe, *carte de gabinet*, *carte de visite*, do niewielkich zdjęć amatorskich.

Pierwszym chronologicznie zbiorem fotografii dotyczących Lublina jest unikatowy *Album wystawy starożytności w Lublinie 1901* autorstwa Wiktorii Sierocińskiej, zawierający dwadzieścia tablic z wklejonymi odbitkami w technice platynotypii, ujętymi w litografowane ozdobne ramki. Platynotypia, w której pracowała Sierocińska, jest zaliczana do jednej ze szlachetnych technik fotograficznych, gdzie zamiast związków srebra używano soli platyny i żelaza. Charakteryzowała się miękkością, szeroką rozpiętością tonów i dawała efekt delikatnego obrazu⁹. Była stosowana intensywnie do 1903 roku, w latach późniejszych już raczej rzadko¹⁰. Zdjęcia z *Albumu...* przedstawiają widoki wnętrza sal wystawowych oraz wybrane eksponaty spośród czterech tysięcy zaprezentowanych podczas trwającej sześć tygodni wystawy przedmiotów sztuki i starożytności, zorganizowanej w 1901 roku z inicjatywy lubelskiego regionalisty i bibliofila, Hieronima Łopacińskiego, w budynkach poddominikańskich przy ul. Jezuickiej¹¹. Prekursorem tego typu wydawnictw był w Polsce Karol Beyer, starożytnik i fotograf warszawski, który zbiór swoich widoków *Wystawy starożytności i przedmiotów sztuki...* wydał już w roku 1856¹².

⁸ E.M. ZIÓŁEK, *Popławski Mieczysław Stanisław*, w: *Słownik biograficzny miasta Lublina*, t. II, red. T. Radzik i in., Lublin 1996, s. 199-200.

⁹ http://teatrnn.pl/leksykon/node/4685/atelier_sztuka [dostęp: 25.09.2016].

¹⁰ Z. HARASYM, *Stare fotografie*, s. 235.

¹¹ L. LAMENSKI, *Słowo wstępne*, w: *Życie artystyczne Lublina*, s. 7.

¹² *Miejsce fotografii w badaniach humanistycznych*, red. M. Ziętkiewicz, M. Biernacka, Warszawa 2016, s. 38-39.

Atelier Wiktorii Sierocińskiej, przemianowane później na Zakład Artystyczno-Fotograficzny Wiktorii Sierocińskiej, istniało w Lublinie od roku 1877¹³. Na przełomie wieków fotografka była znaną postacią lubelskiego środowiska artystycznego, a podczas Wystawy Przemysłowo-Rolniczej w Lublinie w 1901 roku, gdzie miała swój pawilon, zdobyła medal. Wykonane przez nią platynotypy są nie tylko dokumentacją ważnego dla miasta wydarzenia artystycznego, ale i utrwalonym obrazem wnętrza klasztoru Ojców Dominikanów z początku XX wieku (fot. 1) oraz dokumentacją ikonograficzną prezentowanych obiektów. Fotografie pokazują sposób eksponowania zbiorów, gabloty stolikowe i zawieszane ciasno od góry do dołu, na sposób XIX-wieczny, obrazy i ryciny na ścianach poklasztornych sal. Ciekawostką jest, że to właśnie dzięki fotografii z *Albumu...* można było przeprowadzić rekonstrukcję jednego z foteli z kaplicy Świętej Trójcy na zamku lubelskim¹⁴.

Fotografia artystyczna to termin rozpowszechniony przez Jana Bułhaka w okresie międzywojennym. Bułhak, nazywany ojcem polskiej fotografii, był dokumentalistą, autorem malowniczych pejzaży, lirycznych portretów i nastrojowych zdjęć architektury, a w historii polskiej fotografii zapisał się właśnie jako współtwórca fotografii artystycznej. Od początku swojej działalności twórczej był przedstawicielem piktorializmu¹⁵. W 1921 roku rozpoczął specyficzną pojmowaną „inwentaryzację” kraju, tworząc cykle fotografii poświęconych architekturze poszczególnych miast Polski, w tym m.in. Lublina, w ramach cyklu *Polska w obrazach fotograficznych Jana Bułhaka*. Zdjęcia wykonywane aparatem na szklane klisze formatu 13×18 cm były w rezultacie idealnie zgodną z ideą piktorializmu kompozycją światła i cienia¹⁶, choć nie można im odmówić walorów fotografii dokumentacyjnej. W zbiorach BU KUL znajduje się zespół fotografii Bułhaka, składający się z sześciu obiektów powstałych w 1921-1922 roku¹⁷, wykonanych w technice bromu tonowanego. Sygnowane są na *recto* fotografii i *recto* podkładki: „Jan Bułhak / Wilno” oraz mają na *verso* podkładki trzy pieczętki tuszowe z oznaczeniem serii, tytułami prac (tuszem lub wypisane odręcznie ołówkiem), danymi adresowymi zakładu oraz praw autorskich. Jedna z fotografii dodatkowo nosi odręczną sygnaturę autora ołówkiem: *Bułhak 7.II.22*. Trzy przedstawiają

¹³ http://teatrnn.pl/leksykon/node/4685/atelier_sztuka [dostęp: 25.09.2016].

¹⁴ *W stulecie Wystawy Przedmiotów Sztuki i Starożytności w Lublinie. 1901-2001*, Lublin 2001, s. 13.

¹⁵ *Piktorializm* to termin oznaczający artystyczne podejście do fotografii, polegające na rozumieniu „fotografii jako formy wizualnej pochodzącej od malarstwa i kształtowanej na wzór obrazu malarzkiego” (*Jan Bułhak (1876-1950) fotografik*, Warszawa 2007, s. 9).

¹⁶ Tamże, s. 15.

¹⁷ Tamże, s. 766.

znane lubelskie budowle (*Brama Krakowska, Brama Grodzka, Bernardyni*), jedna fragment śródmiejskiej uliczki (*Ul. Żmigród*) z kamienicami nr 8 i 10 – dawnymi przebudowanymi dworami szlacheckimi, jedna zbliżenie detalu architektonicznego (wizerunku błazna) z zabudowań seminaryjnych¹⁸ (*Seminarjum*). Szczególnie ciekawe jest jedno zdjęcie (*Dominikanie/Zamek*), przedstawiające panoramę Podzamcza i Starego Miasta od strony wschodniej (fot. 2). To ostatnie daje nam zresztą szansę przyjrzenia się nieistniejącej od czasów II wojny dzielnicy żydowskiej, rozciągającej się u podnóża obecnego Starego Miasta i Zamku. Oprócz uchwycenia impresyjnego charakteru chwili, atutem tych kilku zdjęć jest niewątpliwie fakt występowania sztafażu – nieco rozmytych postaci anonimowych lublinian. Lublin widziany przez Bułhaka to nie tylko znane nam charakterystyczne budowle, bramy i kamienice, to także drobne detale, ulotne, a przez to cenne – dawne szyldy, gałęzie nieistniejących drzew, ozdobne wsporniki latarni, wskazówki zegara na wieży zatrzymane na konkretnej godzinie czy zagadkowa postać wsparta na poręczy balkonu Bramy Krakowskiej.

O ile fotografie Bułhaka, nawet mimo tragicznego zniszczenia większości jego dorobku w pożarze wileńskiej pracowni, są szerzej znane wielbicielom historii fotografii, o tyle dwa albumy anonimowych autorów z okresu międzywojennego, datowane na 1928 i 1933 rok raczej nie miały tego szczęścia. Pierwszego z nich, *Albumu Szkoły Powszechnej na Czwartku w Lublinie*, zawierającego szesnaście opisanych białym tuszem zdjęć żelatynowo-srebrowych, nie notują ani znana z kolekcjonowania lublinianów biblioteka cyfrowa Teatru NN, ani Miejska Biblioteka im. H. Łopacińskiego. Są to fotografie budynku szkoły przy ul. Szkolnej 3 (obecnego IV Liceum Ogólnokształcącego im. Stefanii Sempołowskiej), wybudowanego w 1924 roku według projektu Ignacego Kędzierskiego¹⁹. Ciekawe są także zdjęcia wnętrza szkoły – ujęcia dzieci i nauczycieli podczas zajęć lekcyjnych, ćwiczeń wychowania fizycznego oraz orkiestry szkolnej. W kontekście omawianego tematu interesujące zwłaszcza może być pierwsze w albumie zdjęcie, podpisane *Lublin. Widok ogólny* (fot. 3), przedstawiające panoramę miasta ze wzgórza Czwartek, przy czym na pierwszym planie rozciąga się nieistniejąca już obecnie dzielnica żydowska²⁰, ujęta z innego niż wcześniej, u Bułhaka, punktu. Na tle nieba wyraźnie rysują się ciemne sylwetki charakterystycznych dla Lublina

¹⁸ Błazen jest tu odwróceniem, przeciwieństwem postaci króla czy władcy, których wizerunki widnieją na większości medalionów. Zob. J.E. CIRLOT, *Słownik symboli*, Kraków 2006, s. 85.

¹⁹ http://teatrnn.pl/leksykon/node/997/dzielnice_lublina_czwartek [dostęp: 25.09.2016].

²⁰ „Wzgórze Czwartek odegrało natomiast dużą rolę w utrwalaniu widoków Lublina, stąd najczęściej wykonywano panoramę Starego Miasta w Lublinie”, http://teatrnn.pl/leksykon/node/997/dzielnice_lublina_czwartek [dostęp: 16.10.2016].

budowli – kościoła Ojców Dominikanów, katedry, Wieży Trynitarzkiej oraz nieistniejącej wieży ciśnięć, nieodłącznego elementu przedwojennej panoramy miasta. Ostatnie w albumie zdjęcie przedstawia elewację południową pobliskiego kościoła p.w. św. Mikołaja. W przypadku tego albumu mamy do czynienia równolegle z portretami miasta i jego mieszkańców – anonimowymi uczennicami, uczniami i nauczycielami miejskiej szkoły powszechnej na Czwartku. Niektórzy są ledwie rozpoznawalni, inni wpatrzeni prosto w obiektyw nieznanego fotografa, czekają wciąż na identyfikację.

Kolejny album, także anonimowego autora, datowany jest na około 1933 rok. Nosi tytuł *Dom Żołnierza w Lublinie* i zawiera siedemnaście fotografii. W większości przedstawiają one gmach wybudowany ze składek społecznych w latach 1924-1933 według projektu Mieczysława Dobrzańskiego²¹. Uroczyste otwarcie obiektu nastąpiło 1 X 1933 roku. Wklejone do albumu fotografie pokazują m.in. widoki budynku od zewnątrz (fot. 4), a także kilka najważniejszych pomieszczeń, niekoniecznie znanych dzisiejszym użytkownikom obiektu: westybul, salę teatralną, gospodę, czytelnię, salę gimnastyczną oraz zbiorowe portrety osób związanych z jego powstaniem. Dom Żołnierza, który wybudowano częściowo z materiału z rozbiórki soboru na Placu Litewskim, miał spełniać rolę ośrodka kulturalno-oświatowego dla stacjonujących w Lublinie żołnierzy z II Korpusu Legionów²². Ostatnie zdjęcia albumu przedstawiają również kilka innych obiektów związanych z wojskiem, m.in. Pałac Radziwiłłowski przy Placu Litewskim, gdzie wówczas siedzibę miało Dowództwo Okręgu Korpusu nr II. Pałac, odbudowany po pożarze w 1829 roku w stylu klasycyzmu Królestwa Kongresowego według projektu Henryka Marconiego, ukazany jest od strony fasady z powstałym około 1871 roku portykiem. Inne budowle Lublina, które sfotografował nieznaną autor, to magistrat (klasycystyczny nowy ratusz wzniesiony w latach 1827-1828 według projektu Aleksandra Groffe'a w miejscu dawnego klasztoru Karmelitów Bosych) i kościół garnizonowy – dawna cerkiew garnizonowa wybudowana w latach 1904-1906, a w roku 1920 zmieniona na kościół p.w. Niepokalanego Poczęcia

²¹ M. DENYS, *Lublin między wojnami. Opowieść o życiu miasta 1918-1939*, Łódź 2010, s. 59.

²² „Dom Żołnierza powstał ze składek mieszkańców Lublina dopiero w latach trzydziestych, aby „oczko w głowie” władz i ówczesnego społeczeństwa – bohaterski i zwycięski żołnierz polski miał wszelkiego rodzaju udogodnienia i rozrywki [...] Na czele Komitetu Budowy stał gen. Jan Romer (inicjator budowy), oprócz niego gen. Władysław Jung, gen. Stanisław Taczak i inni. Największy wkład pracy w wykonanie placówki włożył mgr Wawrzyniec Kwiatkowski, m.in. zastępca przewodniczącego sekcji propagandy, autor broszur na ten temat [...]” (M. STRAWIŃSKA, *Wyższe kursy polskie w Petersburgu 1916-1918. Uniwersytet Lubelski, polonistyka, romanistyka, pedagogika 1921-1926*, w: *Katolicki Uniwersytet Lubelski we wspomnieniach pierwszych studentów*, s. 61).

NMP (wezwanie nadane w 1926 roku²³). Jego przebudowa pod kierunkiem por. Władysława Wojciechowskiego w latach 1926-1932 zatarła pierwotne cechy stylowe²⁴. Niespotykane ujęcia międzywojennego Lublina znajdujemy na fotografiach zrobionych z tarasów Domu Żołnierza – widok na Ogród Saski czy zbieg ul. Lipowej, Alei Raławickich i Krakowskiego Przedmieścia z widocznymi od tylnych elewacji kamienicami i zniszczonymi zabudowaniami gospodarczymi. Na dwóch zdjęciach z tego albumu pozują do portretów zbiorowych lublinianie, członkowie zarządu oraz kierownicy budowy i administracji, częściowo żołnierze, częściowo cywile. Co warto podkreślić – osobą, która ofiarowała album Bibliotece Uniwersyteckiej, był Wawrzyniec Kwiatkowski, kapitan WP, nauczyciel, działacz społeczny i oświatowy, absolwent pierwszego rocznika historii i prawa Uniwersytetu Lubelskiego²⁵. Z Domem Żołnierza w Lublinie był on związany od początku planów jego powstania, zbierał fundusze na budowę, organizował imprezy, czuwał nad organizacją, był faktycznym „ojcem chrzestnym” tej instytucji²⁶.

Inną instytucją, nierozzerwalnie związaną z panoramą Lublina od 1918 roku, jest Katolicki Uniwersytet Lubelski, do 1928 roku noszący nazwę Uniwersytetu Lubelskiego. W okresie, z którego pochodzą pierwsze fotografie obiektu, czyli w 20-leciu międzywojennym, Uniwersytet był już trwałym elementem środowiska naukowego Lublina. Jego absolwenci stanowili znaczny procent inteligencji miasta i regionu. Początkowo, dzięki ówczesnemu biskupowi lubelskiemu Marianowi Fulmanowi, zyskał siedzibę w budynku seminarium diecezjalnego²⁷, które wybudowane zostało we wschodniej części Starego Żmigrodu na początku XVII wieku jako seminarium Ojców Misjonarzy. Najstarszy w kompleksie jest późno-renesansowy Pałac Suchorabskich (Lubienieckich) z 1616-1625, czyli skrzydło północne. W zbiorach zachowało się jedno zdjęcie jego elewacji zdobionej charakterystyczną dekoracją w formie medalionów. Ciekawe są też dwa ujęcia kompleksu seminaryjnego – jedno frontonu tzw. Nowego Gmachu, drugie – widok z ulicy Zamojskiej na kościół p.w. Przemienienia Pańskiego z początku XVIII w. i skrzydło południowe (fot. 5). Pochodzą one ze spuścizny ks. Antoniego Marchewki, studenta Wydziału Prawa Kanonicznego i Nauk Społecznych UL w latach 1920-1923, w trudnych latach powojennych (1945-1953) niezłomnego redaktora

²³ <http://garnizonowy.pl/historia-parafii/> [dostęp: 25.09.2016].

²⁴ *Lublin, przewodnik*, oprac. B. Nowak, Lublin 2000, s. 232.

²⁵ M. SOBIERAJ, *Kwiatkowski Wawrzyniec*, w: *Słownik biograficzny miasta Lublina*, t. II, s. 133-134.

²⁶ Za informację na temat ofiarodawcy albumu składam w tym miejscu serdeczne podziękowania panu Maciejowi Sobierajowi.

²⁷ J. PASTUSZKA, *Akademia Duchowna w Petersburgu*, s. 49.

naczelnego „Niedzieli”²⁸. Pierwsza odbitka albuminowa w odcieniu sepii przedstawia klasycystyczną fasadę budynku (przed późniejszą nadbudową ostatniego piętra) oraz fragment dziedzińca z drzewami, na którym stoi dwoje anonimowych studentów. Zdjęcie nosi adnotację *seminar. duch. początki Kulu 1918 r.* Drugie, na papierze fotograficznym Leonar, typ I (Leonar-Werke Arndt & Löwengard, Wandsbek), na *verso* podpisane jest *1919 KUL*. Jest to widok z ul. Zamojskiej na budynki Nowego Gmachu i kościoła seminaryjnego, otoczone wybudowanym według projektu Jana Stompha w latach 1825-1826 neogotyckim ogrodzeniem. Ujęcie to utrwała nie tylko obiekty i postaci przechodniów, ale również ulotne realia epoki początków Uniwersytetu – brukowaną nawierzchnię ulicy, linie elektryczne, dorożkę i podwójną pastorałową latarnię uliczną.

Usytuowanie Uniwersytetu w kompleksie seminaryjnym nie było rozwiązaniem ostatecznym. W 1922 roku UL przeniósł się do otrzymanego z nadania Naczelnika Państwa, marszałka Józefa Piłsudskiego, gmachu tzw. koszar świętokrzyskich przy Alejach Racławickich, czyli dawnych zabudowań klasztoru Ojców Dominikanów Obserwantów²⁹. Przebudową zniszczonego obiektu, zajmowanego dotychczas przez szpital wojskowy, kierował Komitet Budowy Uniwersytetu z ówczesnym wojewodą lubelskim Stanisławem Moskalewskim na czele. Restaurację całości kompleksu przeprowadzono w latach 1920-1930 pod kierunkiem Mariana Lalewicza³⁰. W kolekcji fotografii BU KUL znaleźć można zarówno albumy poświęcone temu obiektowi, jak i wiele luźnych zdjęć z różnych okresów istnienia obiektu. Najwcześniejsze pochodzą ze sztucznego albumu, sporządzonego amatorskim sposobem przez wklejenie fotografii na strony z białego kartonu, połączone paskami przegubowymi z papieru kredowego. Jedno z nich przedstawia widok od strony dziedzińca na elewację frontową w trakcie remontu (fot. 6). Odtworzono wówczas zamurowane przez Rosjan ciągi arkadowo-krużgankowe w nowej postaci arkad zamkniętych oknami. Uwagę na tym zdjęciu zwracają liczne postaci uchwycone podczas pracy, w tym – co zaskakujące – również kobiety. Wiele ujęć wewnątrz, poszczególnych sal, korytarzy, dziedzińca, pochodzi z darów niegdysiejszych studentów KUL. Warto przypomnieć tu o zespole 23 fotografii z daru wspominanego wcześniej ks. Antoniego Marchewki. Zawiera on oprócz omawianych dwóch ujęć pierwszej siedziby UL, także widok domu akademickie-

²⁸ http://mtrojnar.rzeszow.opoka.org.pl/ksieza_niezlomni/antoni_marchewka/ [dostęp: 25.09.2016].

²⁹ „Po otrzymaniu gmachu na Uniwersytet w r. 1921 na wiosnę, ks. Radziszewski przystąpił do jego przebudowy, tak, że po wakacjach w roku akademickim 1921/22 uroczystość inauguracyjna odbyła się we własnym gmachu” (P. KAŁWA, *Prawo kanoniczne 1918-1922*, w: *Katolicki Uniwersytet Lubelski we wspomnieniach pierwszych studentów*, s. 69).

³⁰ *Lublin, przewodnik*, s. 227.

go, prowadzonego przez „Bratnią Pomoc” przy ul. Niecałej 8 (eklektyczna kamienica z cegły z jasnymi opaskami okien, ufundowana przez przemysłowca Tadeusza Weissla w 1912 roku) oraz wewnątrz dawnych sal wykładowych. Jedna z nich oprócz adnotacji: *Uniwersytet Lubelski, Sala Senacka* jest wyjątkowo podpisana nazwiskiem autora *fot. inż. J. Siennicki 1923*. Inne są anonimowe, przedstawiają wewnątrz kilku sal wykładowych (*Uniwersytet Lubelski. Tymczasowa Sala reprezentacyjna im. papieża Piusa XI fundacji Episkopatu polskiego, Sala wykładowa im. H. Sienkiewicza fundacji rodziny Rostworowskich*).

Na uwagę zasługuje kilka ujęć pierwszej siedziby Biblioteki Uniwersyteckiej, mieszczącej się początkowo w zabudowaniach pobernardyńskich przy ul. Dolnej Panny Marii 2 (po II wojnie numer zmieniono na 4). Oprócz kilku fotografii z początków funkcjonowania obiektu interesujące są datowane na 1949 rok zdjęcia wewnątrz Biblioteki wykonane przez Edwarda Hartwiga (*fot. 7*), dokumentujące nie tylko zabytkowe detale, elementy wyposażenia, sklepienia i zniszczone schody, ale i trudne warunki, w których przechowywano i udostępniano zbiory rewidowane z Petersburga. W kolekcji zdjęć z naszych zbiorów można znaleźć też fotografie obecnej siedziby BU KUL przy ul. Chopina 27, wzniesionej w latach 1937-1939 według projektu Jerzego Siennickiego jako Kinoteatr Akcji Katolickiej, adaptowanej i przebudowywanej od 1947 do 1975 roku, a później w roku 1998. Fotografie pozwalają prześledzić poszczególne etapy adaptacji oraz przebudowy Biblioteki aż do czasów współczesnych.

Oprócz fotografii dokumentujących poszczególne obiekty architektoniczne zachowały się w zbiorach specjalnych fotografie tzw. artystyczne, których autorem jest mieszkający w Lublinie w okresie międzywojennym wspomniany już Edward Hartwig, fotografik, którego styl kształtował się pod wpływem Bułhaka i Klubu Wileńskiego. Z lat 50. XX wieku pochodzi fotografia jego autorstwa, która może być dla współczesnych odbiorców dużą niespodzianką (*fot. 8*). Przedstawia perspektywę bliżej nieznaną ulicy z trakcją trolejbusową, autobusem „ogórkiem” i przypadkowymi przechodniami na pierwszym planie, podpisana jest na odwrocie: *Lublin. Planty*. Dopiero mającący w oddali wśród drzew fragment absydy kościoła akademickiego KUL może naprowadzić na trop i pomóc w identyfikacji ulicy. To fragment dawnej ul. Nowotki (obecnie ul. ks. Idziego Radziszewskiego), gdzie od 1953 roku, po otwarciu pierwszej linii trolejbusowej, znajdowała się tzw. pętla³¹. Miłośnicy lat 50. mogą na prezentowanym zdjęciu prześledzić zarówno ubiory z tamtego czasu, jak i ówczesny model wózka dziecięcego. Na in-

³¹ www.dziennikwschodni.pl/lublin/historia-trolejbusow-w-lublinie-a-coz-to-za-dziwactwo,n,1000137604.html [dostęp: 25.09.2016].

nym zdjęciu Hartwiga z tego czasu kobieta z dzieckiem jest już tylko sztafażem (fot. 9). Fotografia opisana jako *Fragment katedry* to przykład realizmu połączonego z tradycją piktorializmu – impresja na temat frontonu lubelskiej katedry. Szereg ujętych skosem doryckich kolumn byłby może jednym z wielu podobnych widoków, gdyby nie odbijający się na jednej z nich, oświetlonej ostrym południowym słońcem, rozmyty cień pobliskiej latarni. Jest to charakterystyczny przykład fotografii Hartwiga, który formę w znakomity sposób budował światłem³².

Druga grupa fotograficznych lublinianów ze zbiorów Biblioteki KUL związana jest z mieszkańcami miasta. Jednym z ciekawszych zespołów jest osiem fotografii – grupowych portretów studyjnych nauczycieli i uczniów (absolwentów) Gimnazjum im. Stefana Batorego, zwanego też w różnych okresach „Szkółą Lubelską”, Męską Szkołą Filologiczną lub Gimnazjum Humanistycznym spółki cywilnej. Budynek szkoły, monumentalny, neobarokowy z elementami secesji, wybudowany został w latach 1910-1915 przy ulicy niegdyś Powiatowej 10 (od 1934 roku Bronisława Pierackiego, a obecnie ul. I Armii Wojska Polskiego). Widnieje na dwóch zdjęciach, jako fragment elewacji oraz charakterystyczny portal drzwi wejściowych. Część zdjęć zachowała się w ramach, w tej zapewne postaci wisiały one na ścianach szkoły, a po jej likwidacji w 1948 roku nieznanymi drogami trafiły do zasobów BU KUL. Być może – za sprawą Jana Wiślińskiego, który pracował w Gimnazjum, a w latach powojennych sprawował funkcję wicedyrektora Biblioteki Uniwersyteckiej KUL. Niemal wszystkie te fotografie zostały opisane czarnym atramentem na *recto* nieznaną ręką, pod ujęciem osób. Najwcześniejsza fotografia jest datowana na 1909 rok i przedstawia portret zbiorowy drugiego rocznika maturzystów wśród grona nauczycielskiego (fot. 10). Mimo braku pieczętki autorskiej można stwierdzić, że powstała w atelier Wiktorii Sierocińskiej, o czym świadczy charakterystyczne malowane tło (kolumny, w tym jedna z wazą, gałęzie drzew i pnącza) oraz dywan, znane z innych zdjęć ze zbiorów Biblioteki, sygnowanych przez lubelską fotografkę. Pozostałe zdjęcia pochodzą z lat 1911, 1912, 1917, 1920, 1922, 1929. Oprócz fotografii wykonanych w zakładzie Sierocińskiej, dwie sygnowane są przez Ludwika Hartwiga³³.

Gimnazjum zwane „Szkółą Lubelską” (tak też są opisane na *verso* fotografii) było ważnym miejscem edukacji międzywojennego Lublina. Do roku 1936, przez trzydzieści lat funkcjonowania szkoły, przewinęło się przez nią około trzy i pół

³² M. PLATER-ZYBERK, *Edward Hartwig (1909-2003)*, Warszawa 2004, s. 32.

³³ Ludwik Hartwig – znany fotograf lubelski, swój pierwszy zakład otworzył w roku 1919 przy ul. Narutowicza 19. Był ojcem Edwarda Hartwiga, wspomnianego wcześniej. http://teatrnn.pl/leksykon/node/3202/ludwik_hartwig_1883%E2%80%931975 [dostęp: 25.09.2016].

tysiąca uczniów, w tym blisko siedmuset maturzystów³⁴. Wielu absolwentów zaznaczyło się szczególnie w nauce, polityce i kulturze międzywojennej Polski. Z postaci lublinian zasłużonych dla miasta na fotografiach można zobaczyć m.in. długoletniego (1907/1908-1929/1930) dyrektora szkoły, Józefa Arlitewicza, wybitnego pedagoga, niezwykle poważanego przez społeczność szkolną³⁵, absolwenta wydziału fizyczno-matematycznego na Uniwersytecie Warszawskim, byłego profesora w szkole Górskiego w Warszawie i Szkole Handlowej w Łodzi oraz w szkole im. Staszica w Lublinie. Był „pracowity, sumienny, z pogodą w sercu i zamiłowaniem pełnił swe trudne obowiązki. Poważny i taktowny, potrafił znaleźć wyjście nieraz z bardzo trudnej sytuacji”³⁶.

Kolejną wybitną postać z fotografii to ks. prałat dr Florian Krasuski, prefekt szkoły i kapelan II Lubelskiej Drużyny Harcerzy, doktor filozofii, absolwent Uniwersytetu Fryburskiego. Jako były guwerner dzieci bogatych ziemian, „miał potem poważne propozycje prywatnego wychowawstwa, nie przyjmował ich, chcąc się poświęcić wychowaniu młodzieży na szerszym terenie i przyjął propozycję [...] by objąć prefekturę w „Szkole Lubelskiej” i gimn. im. Staszica”³⁷. Uczył religii, historii powszechnej, propedeutyki filozofii, także w szkole Arciszanek i u Vetterów. Założył orkiestrę i kasę oszczędnościową, był współpracownikiem pisma „Nauczyciel Polski”, członkiem wielu organizacji kulturalnych i charytatywnych Lublina oraz ulubionym nauczycielem i prefektem młodzieży³⁸. Inni z grona nauczycieli to np. Kazimierz Juszczański, pierwszy opiekun II LHD czy Jerzy Mączewski, doktor filozofii, legionista, poległy w 1920 roku nad Stochodem. Na innych fotografiach widnieją także ówcześni uczniowie i absolwenci szkoły. Niemal wszyscy dzięki nieznanej osobie zostali zidentyfikowani i podpisani nazwiskami. Fotografie z powyższego zespołu mogą być cennym źródłem do historii lubelskiej edukacji, a przy okazji niejeden lublinianin mógłby na nich odnaleźć swojego przodka.

³⁴ *Prywatne męskie gimnazjum imienia Stefana Batorego / "Szkoła Lubelska" / w XXX lecie*, Lublin 1936, s. V.

³⁵ „Szczególniej jednak Ignęła doń młodzież, która wyczuwając w nim wielkiego swego przyjaciela, zdolnego do zrozumienia wszelkich spraw, związanych z wiekiem młodzieńczym, darzyła swego dyrektora zupełnem nie tylko zaufaniem, ale i gorącą niemal synowską miłością” (tamże, s. 310).

³⁶ Tamże, s. 311.

³⁷ Tamże, s. 335.

³⁸ „Jako prefekt, posiadający wszechstronne i głębokie wykształcenie ogólne, teologiczne, filozoficzne, muzyczne i estetyczno-artystyczne, potrafił w sposób nader taktowny, subtelny i umiejętny podchodzić do dusz młodzieży, na którą zawsze wywierał wpływ nader dodatni i wybitny. [...] Zdobył więc sobie i podbił serca wszystkich pokoleń młodzieży, która przechodziła przez nasze gimnazjum i która tak serdecznie wspomina zawsze swego ukochanego ks. prefekta, mając do niego zawsze pełne zaufanie i przywiązanie” (tamże, s. 336).

Kolejnym spójnym tematycznie zespołem ze zbiorów BU KUL są fotografie grupowe zrobione w latach 20. i 30. XX wieku we wnętrzach Uniwersytetu Lubelskiego bądź na jego dziedzińcu. Pochodzą one ze wspomnianych już zbiorów Emilii Szeligowskiej. Przedstawiają studentów albo absolwentów różnych wydziałów wraz ze swoimi wykładowcami. Najczęściej są to osoby duchowne, które ukończyły Wydział Prawa Kanonicznego czy Wydział Teologii. Wśród wykładowców powtarzają się wizerunki ks. rektora Józefa Kruszyńskiego, ks. Antoniego Szymańskiego, o. Jacka Woronieckiego, ks. Piotra Kremera i innych. Fotografie te najprawdopodobniej miały być w zamyśle pamiątką ukończenia studiów, niekiedy były też ofiarowywane wykładowcom, o czym świadczą umieszczone na *verso* dedykacje i podpisy wdzięcznych studentów. Niektóre z nich zostały zrobione w dawnej sali św. Tomasza, na tle katedry i figury świętego³⁹, inne zostały zrobione na dziedzińcu uniwersyteckim⁴⁰. Są one kolejnym dokumentem utrwalającym nie tylko wizerunki dawnych profesorów i studentów, ale i niezachowane już wnętrza z początków funkcjonowania pierwszego lubelskiego uniwersytetu.

Przy okazji omawiania zachowanych zdjęć grupowych na uwagę zasługują również dwie fotografie wykonane przed frontonem dawnego konwiktury księży studentów Uniwersytetu Lubelskiego przy ul. Archidiakońskiej 7. W pierwszych rzędach w fotelach zasiadają wizytujący konwikt duchowni, kardynałowie August Hlond i Aleksander Kakowski, biskup Marian Leon Fulman i rektor Józef Kruszyński (fotografia podpisana jest: „Lublin 8/X 1927 r. Fotograf Ludwik Hartwig”). Drugie zdjęcie opisano: „Komisja Episkopatu na inspekcji po ustąpieniu

³⁹ Odręczne podpisy na *verso*: „Lublin, 25 maja 1929 r. studenci: ks. Cz. Łodziński, St. Cieślak, A. Żyżniewski, A. Łada, St. Wolski, St. Niewęgłowski; Księża Profesorowie i księża absolwenci Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Lublin, 24 maja 1929 roku (ks. J. Czuj, o. H. Hoemacker, o. J. Woroniecki, ks. J. Kruszyński, ks. P. Kremer, ks. Cz. Lacrampe, ks. Żyżniewski/ st Niewęgłowski, ks. S. Wolski, A. Łada, St. Cieślak, Cz. Łodziński”.

⁴⁰ Odręczne podpisy na *verso*: „Wydział Teologiczny Uniwersytetu Lubelskiego 18 maja 1928 r., o. Hoemacker, Woroniecki, Kruszyński, Kremer, Lacrampe, Czuj, stoją: E. Grodzki [...] ks. Jaroszewicz (bp), [...], St. Cieślak (Dachau); „OO. Jezuici Lublin „Bobolanum”; „Wydział Prawa Kanon. 1929/30, Ks. Ks. Łapkiewicz, Przybyłko, Wiącek, Grzymała, Ochnicki, Młodożeniec, Kaniowski, Modzelewski, Ks. Ks. Kozłowski, Czajka, Tatlis, Zajkowski, Kolak, Krynicki, Dunaj, Wysocki, Tysza, Napiórkowski, Dudek, Sobczak, Surdacki, Kwieciński, Prof. Insadowski, Dziekan Roth, Rektor Kruszyński, Prof. Wiślicki, Prof. Michielis, Prof. Kałwa”. Odręczne podpisy na *verso*: „Wydział Teologiczny Uniwersytetu Lubelskiego 18 maja 1928 r., o. Hoemacker, Woroniecki, Kruszyński, Kremer, Lacrampe, Czuj, stoją: E. Grodzki [...] ks. Jaroszewicz (bp), [...], St. Cieślak (Dachau); „OO. Jezuici Lublin „Bobolanum”; „Wydział Prawa Kanon. 1929/30, Ks. Ks. Łapkiewicz, Przybyłko, Wiącek, Grzymała, Ochnicki, Młodożeniec, Kaniowski, Modzelewski, Ks. Ks. Kozłowski, Czajka, Tatlis, Zajkowski, Kolak, Krynicki, Dunaj, Wysocki, Tysza, Napiórkowski, Dudek, Sobczak, Surdacki, Kwieciński, Prof. Insadowski, Dziekan Roth, Rektor Kruszyński, Prof. Wiślicki, Prof. Michielis, Prof. Kałwa”.

rektora ks. Kruszyńskiego dn. 17.VI.1925 r. Siedzą od lewej: ks. Wł. Kornilowicz, o. Jacek Woroniecki, ks. bp. Przeździecki, ks. abp Twardowski, ks. kard. Kakowski, ks. Dalbor, ks. bp. L. Fulman, ks. A. Szymański, stoją z prawej: ks. J. Kruszyński, ks. P. Kremer – od ks. prof. Nowickiego”. Wspomniane wyżej przykłady są tylko nielicznymi w dużo obszerniejszym zbiorze grupowych portretów.

Oprócz nich w zasobach Biblioteki znajduje się też wiele fotografii przedstawiających portrety studyjne bądź amatorskie osób związanych z lubelskim Kościołem i samym Uniwersytetem. Najwcześniej datowaną w tym zespole jest fotografia w formacie *carte de visite*⁴¹ przedstawiająca lubelskiego biskupa ks. Kazimierza Wnorowskiego (fot. 11), sporządzona w 1885 roku w zakładzie Jana Mieczkowskiego w Warszawie⁴². Zdjęcie albuminowe naklejone na firmową tekturkę ze złożonymi brzegami to portret w tzw. planie amerykańskim, czyli do kolan, w trzech czwartych, w sutannie i komży, na tle fotela i draperii – jest to typowe konwencjonalne ujęcie w atelier. Przedstawiony na zdjęciu bp Wnorowski był szczególnie poważany przez lublinian ze względu na autentyczną świętobliwość⁴³, m.in. przyczynił się do zwolnienia po czterdziestu latach zesłania ks. Piotra Ściegiennego, który pracował później w diecezji lubelskiej. Podobnym oficjalnym portretem lubelskiego pasterza jest zdjęcie bpa Mariana Leona Fulmana. Przedstawiony w półpostaci, w uroczystych szatach pontyfikalnych, kapie, infule i z pastorałem w dłoni bp Fulman to także postać żywo związana z początkami Uniwersytetu Lubelskiego. Pierwszy biskup konsekrowany w wolnej Polsce, dbający o stałe podnoszenie poziomu wiedzy podległych mu duszpasterzy, założyciel Instytutu Wyższej Kultury Religijnej, katolickich uniwersytetów ludowych, kursów duszpasterskich, zwolennik chrześcijańskich związków zawodowych; znany był ze szczególnej dbałości o poziom kaznodziejstwa, dzięki jego zabiegom wybudowano w diecezji czterdzieści kościołów, a w 1923 roku ufundowano Gimna-

⁴¹ *Carte de visite* – format zdjęć o wymiarach 51×98 mm, naklejony na karton o wym. 62×98 mm, zbliżony do karty wizytowej. Spopularyzowany od początku lat 60. XIX wieku, po opatentowaniu w 1854 roku przez André Adolphe'a Eugène'a Disderiego aparatu z czterema obiektywami, które pozwalały na wykonanie 4, 6, 8 ujęć na jednej płycie. Za: Z. HARASYM, *Stare fotografie*, s. 144.

⁴² Już w 1855 r. Mieczkowski ogłaszał się w „Kurierze Warszawskim”, że wykonuje bilety wizytowe fotograficzne w cenie 25 kop. za sztukę. Tamże, s. 145.

⁴³ Bp Kazimierz Wnorowski – biskup lubelski od 1883 do 1885 r. Od razu po mianowaniu rozpoczął reformę kurii, obsadził kapitułę, prowadził rekolekcje dla księży. Zob. E. WALEWANDER, *Ukochany pasterz Biskup Kazimierz Wnorowski (1818-1885)*, w: *W duchu i prawdzie. Wybrane sylwetki kościoła lubelskiego (1805-2005)*, Lublin 2005, s. 118-122.

zjum Biskupie. Więziony przez gestapo, skazany na śmierć i ułaskawiony, do diecezji powrócił w 1945 roku⁴⁴.

Kolejną osobą duchowną, choć również nie urodzoną w mieście, ale nierozdzielnie kojarzoną z Lublinem, jest pierwszy rektor Uniwersytetu Lubelskiego, jeden z jego założycieli, ks. Idzi Radziszewski. Fotografie księdza rektora przechowywane w Oddziale Zbiorów Specjalnych BU KUL tworzą zespół składający się z kilkunastu obiektów. Obejmuje on zarówno zdjęcia publikowane w różnych opracowaniach na temat Uniwersytetu, jak i te szerzej nieznane. Większość zdjęć nosi odręczną, wspominaną już adnotację: „Ze zbiorów p. E. Szeligowskiej”. Kilka studyjnych ujęć portretowych wykonano w technice albuminowej, wymagającej naklejenia niezwykle cienkiego papieru fotograficznego na firmową tekturkę (sygnowane następująco: W. Boretti, Kalisz; B. Szejner, Włocławek; Sztuka, Lublin, Krak. 39). Wymiary fotografii wahają się od 7,5×4,5 do 32,5×41 cm. Najbardziej znanymi wizerunkami ks. Radziszewskiego są dwa oficjalne zdjęcia studyjne w formacie *carte de cabinet*⁴⁵, zrobione w zakładzie Bolesława Szejnera we Włocławku (fot. 12), w pierwszej dekadzie XX wieku. Przedstawiają one ks. Idziego (jeszcze nie rektora UL) w stroju chórowym kanonika Kapituły Bazyliki Katedralnej Włocławskiej. W zbiorach Biblioteki znajdują się oprócz nich również dwa portrety w popiersiu (jeden z nich w formacie *carte de visite* z około 1897 roku), najprawdopodobniej z czasu wczesnej posługi kapłańskiej w Kaliszu. Prawdziwą niespodzianką mogą być natomiast dwie fotografie amatorskie (12×9 i 11,5×17 cm), przedstawiające ks. rektora w płaszczu i kapeluszu, w otoczeniu pierwszych studentów UL, zrobione w 1919 roku w plenerze, podczas wycieczki społeczności Uniwersytetu do Puław, Kazimierza i Nałęczowa (fot. 13)⁴⁶. Ciekawy również jest zachowany we fragmencie niewielki, aczkolwiek niezwykle wyraźny i bogaty w szczegóły portret zbiorowy, na którym ks. rektor w stroju kanonika siedzi przed niezidentyfikowanym budynkiem z kolumną w towarzystwie kilku osób, m.in. pułkownika i majora piechoty. Wstążki przypięte do sutanny i mundurów mogą sugerować, że zdjęcie wykonano podczas jakiejś patriotycznej

⁴⁴ TENŻE, *Ojciec i pasterz Biskup Marian Leon Fulman (1866-1945)*, w: *W duchu i prawdzie*, s. 142-147.

⁴⁵ *Carte de cabinet (cabinet portrait)* – format 10×15 cm wprowadzony w 1867 roku przez F.R. Windowa, przeznaczony do eksponowania w ramach w salonach klientów. Z. HARASYM, *Stare fotografie*, s. 149.

⁴⁶ „Ks. rektor towarzyszył braci studenckiej w imprezach, zabawach i wycieczkach. Pamiętam jedną z nich szczególnie. Była to wycieczka do Kazimierza, Puław i Nałęczowa [...]. Obecność ks. rektora nie krępowała roztańczonej i rozbawionej młodzieży, wręcz przeciwnie, wszyscy się czuli swobodnie jak w harmonijnie zgranej rodzinie” (J. ROŚŃSKA-ABRAMOWICZOWA, *Polonistyka 1918-1923*, w: *Katolicki Uniwersytet Lubelski we wspomnieniach pierwszych studentów*, s. 110).

uroczystości. Postać ks. rektora z tego niewielkiego zdjęcia, z rękoma położonymi na kolanach i charakterystycznie przechylonym na bok dystynktorium, posłużyła do wykonania dwóch innych zdjęć-fotomontaży, również znajdujących się w zbiorach Biblioteki. Nieznana szerzej fotografią sprzed okresu lubelskiego, na której występuje ks. Radziszewski, jest zbiorowy portret uczestników Zjazdu Demokracji Chrześcijańskiej w Piotrogradzie w 1917 roku. Ksiądz rektor przedstawiony jest w pierwszym rzędzie obok między innymi arcybiskupa mohylewskiego Edwarda Roppa. Zdjęcie, również na papierze albuminowym, naklejone jest na tekturkę i sygnowane suchym wyciskiem autorskim petersburskiego fotografa Karla Bully, uznawanego za prekursora rosyjskiego fotoreportażu. Zbiór fotografii pierwszego księdza rektora, choć niewielki, daje szansę poznania tego niezwykle człowieka z kilku perspektyw – jako młodego kapłana, dostojnego kanonika, wreszcie rektora, skromnie wmieszanego w gromadę swoich ukochanych studentów.

Kolekcja zdjęć postaci znanych lublinian obejmuje również sylwetki wykładowców Uniwersytetu Lubelskiego, m.in. ks. Henryka Insadowskiego czy ks. Józefa Kruszyńskiego. Ks. Insadowski, absolwent Papieskiego Uniwersytetu Gregoriańskiego w Rzymie, związany z Uniwersytetem Rzymskim i Warszawskim, w Lublinie mieszkał od 1922 roku. Był specjalistą prawa karnego i rzymskiego, pełnił także obowiązki dyrektora Biblioteki Uniwersyteckiej w latach 1924-1939⁴⁷. Ks. rektor Kruszyński habilitował się z biblistyki na Uniwersytecie Jagiellońskim, a na Uniwersytecie Lubelskim pracował od 1923 roku; godność rektora piastował od roku 1925 (po rezygnacji o. Jacka Woronieckiego) do 1933. Portrety innych lublinian z okresu międzywojennego oraz powojennego prezentuje zbiór studyjnych fotografii niewielkiego formatu, przedstawiających profesorów KUL. Są wśród nich m.in.: Wit Klonowiecki, Roman Longchamps de Berier, Ignacy Czuma, Kazimierz Przybyłowski, Jan Kamiński, Zdzisław Papierkowski, Stanisław Ptaszycki, Antoni Pastuszka, ks. Jan Roth TJ, Gondulf Fermont OFMCap, ks. Jan Wiślicki, ks. Piotr Kremer. Na uwagę zasługują złożone z kilku lub kilkunastu odbitek zestawy zdjęć profesorów: ks. Kremera, ks. Antoniego Szymańskiego czy Mieczysława Popławskiego. Zdjęcia ofiarowane przez spadkobierców razem ze spuścizną po prof. Popławskim, określanym jako „najbardziej zasłużony filolog klasyczny pracujący w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim w okresie międzywojennym”⁴⁸, pokazują jego postać od czasów szkolnych po lata 30. XX

⁴⁷ http://www.bu.kul.pl/ks-prof-henryk-insadowski,art_11092.html [dostęp: 16.10.2016].

⁴⁸ G. KAROLEWICZ, *Katolicki Uniwersytet Lubelski w latach 1925-1939*, w: *Katolicki Uniwersytet Lubelski w latach 1925-1939 we wspomnieniach swoich pracowników i studentów*, s. 30.

wieku. Na uwagę zasługują dwie małe fotografie uliczne (jest to amatorski przykład fotografii dokumentalnej, ukazującej osoby fotografowane w przestrzeni publicznej). Przedstawiają profesora w towarzystwie bliskich mu osób podczas spaceru po Krakowskim Przedmieściu (fot. 14). W tle jednej fotografii widać mieszczący się przy Krakowskim Przedmieściu 29 budynek Hotelu Europejskiego oraz fragment pomnika Unii Lubelskiej, żeliwnego obelisku ze złożonymi płaskorzeźbami autorstwa Pawła Malińskiego. Drugie zdjęcie oprócz profesora i jego towarzyszy ujmuje w tle elewacje kilku kamienic – od Krakowskiego Przedmieścia 62 do 56 (aż po portyk ówczesnego Gmachu Kasy Pożyczkowej Przemysłowców Lubelskich).

W tym miejscu należy także przedstawić fotografie osób związanych z początkami Biblioteki. Oprócz wspomnianej wcześniej Emilii Szeligi-Szeligowskiej, pierwszej bibliotekarki Uniwersytetu oraz ofiarodawczyni wielu opisywanych zdjęć, w zbiorach zachowało się kilka fotografii przedstawiających Emilię Szeligowską wśród współpracownic (fot. 15), przy pracy, jedno w jej prywatnym mieszkaniu w budynkach pobernardyńskich oraz dwa inne przedstawiające mieszkanie. Zdjęcie zrobione w czytelnicy jest amatorskim grupowym portretem kierowniczek i kilku studentek, za pozwoleniem ks. rektora odpracowujących w Bibliotece czesne. Można je rozpoznać także na innych zdjęciach z kolekcji Szeligowskiej. „Pierwsze bibliotekarki” – tak opisano kopertę zawierającą fotografie przedstawiające studentki polonistyki, zatrudnione przez ks. rektora Radziszewskiego do pomocy pani Szeligowskiej przy pracy w bibliotece⁴⁹. Były to w większości łodzianki, co ciekawe – ewangeliczki: Łucja Heinówna, Jadwiga Rosińska, Cecylia Świderkówna, Helena Jezierska i inne⁵⁰. Ujęte zostały na fotografiach zarówno przy pracy w bibliotece, jak i podczas chwil relaksu na łonie natury. Zbiór zawiera portrety amatorskie i wykonane w atelier, często opatrzone dedykacją „dla kochanej Pani Kierowniczki” (zdarzają się też dowcipne podpisy, jak np. „Lucia «studiuje»” pod fotografią śpiącej nad książką studentki). Inni słuchacze Uniwersytetu uwiecznieni zostali na fotografiach ze zbiorów ks. Marchewki – w stołówce, świetlicy (fot. 16, 17) i siedzibie „Bratniej Pomocy”. Są to głównie postaci anonimowe, niektóre zaś można rozpoznać i o nich przeczytać w przytaczanych wcześniej wspomnieniach z początków Uniwersytetu, wydanych w 1978

⁴⁹ „Ponieważ poczęto organizować Bibliotekę Uniwersytecką, trzeba było porządkować napływające z Rosji rewindykowane księgozbiory profesorów pracujących tam przed wojną, więc dla koleżanek znalazła się praca w bibliotece, dzięki której mogły pozostać w Lublinie i uczęszczać regularnie na wykłady”. E. MACIEJEWSKA, *Historia 1918-1922*, w: *Katolicki Uniwersytet Lubelski we wspomnieniach pierwszych studentów*, s. 121.

⁵⁰ Tamże.

i 1989 roku pod red. Grażyny Karolewicz. Niekiedy na omawianych fotografiach dokumentowano konkretne wydarzenia, np. inaugurację roku akademickiego czy doroczny Tydzień Społeczny „Odrodzenia”⁵¹. Należy mieć świadomość, że bohaterowie tych zdjęć to postaci związane z Lublinem tylko przez kilka lat, na czas studiów czy początków pracy. Był wśród nich także pierwszy powojenny biskup lubelski i późniejszy Prymas Polski, ks. Stefan Wyszyński. W jego przypadku pierwszy kontakt z Lublinem to lata studiów w zakresie prawa kanonicznego i nauk społeczno-ekonomicznych na Uniwersytecie Lubelskim, zakończone pracą doktorską *Prawa rodziny, Kościoła i państwa do szkoły*. Z tego czasu pochodzi wspomniane wcześniej zdjęcie grupowe studentów z dostojnikami kościelnymi, wykonane przez Ludwika Hartwiga przed dawnym konwiktem (gdzie ks. Wyszyński jest uwieczniony w ostatnim rzędzie po lewej jako młody student) (fot. 18). Kto mógł przewidzieć, że dwadzieścia lat później będzie on kierował osieroconą przez bpa Fulmana diecezją lubelską, niosąc jej odbudowę życia społecznego i kościelnego na wszystkich płaszczyznach. Lubelskie lata późniejszego Prymasa Tysiąclecia (1946-1949) to liczne wizytacje kanoniczne, organizacja świetlic, bibliotek parafialnych, opieka nad młodzieżą i robotnikami⁵². Fotografie ks. Wyszyńskiego z naszego zasobu obejmują okres od 1927 roku (pierwsze zbiorowe zdjęcie), przez liczne pojedyncze amatorskie, wykonane w czasie wizytacji biskupich, do późniejszych, już z czasów sprawowania urzędu prymasa.

Z uwagi na wielość i różnorodność materiału źródłowego nie sposób omówić czy choćby nawet wspomnieć wszystkich postaci związanych pracą i życiem z Lublinem, które znaleźć można na fotografiach ze zbiorów Biblioteki Uniwersyteckiej KUL. Ponadto w zbiorach specjalnych znajduje się wiele zdjęć dokumentujących różne wydarzenia, które miały miejsce w mieście, najwięcej z nich dotyczy Kościoła i Uniwersytetu. Warto w tym miejscu wspomnieć np. o ciekawych amatorskich zdjęciach procesji Bożego Ciała, wykonanych prawdopodobnie w latach 70. XX wieku (fot. 19). Oprócz tłumów wiernych widać na nich fragment ul. Królewskiej z barokowym kościołem Ojców Jezuitów widzianym od strony prezbiterium oraz kamienicami przy ul. Królewskiej 11 (tzw. Pałac Biskupi) i 15.

Innym ważnym wydarzeniem, już na znacznie większą skalę, była wizyta papieża Jana Pawła II w Lublinie (fot. 20). Zespół 33 fotografii utrwalających jej szczegóły (szczególnie na KUL i Czubach) składa się z jedenastu czarno-białych

⁵¹ F. DZIEWULSKA Z D. TCHÓRZEWSKA, *KUL był drugim domem*, w: *Katolicki Uniwersytet Lubelski w latach 1925-1939 we wspomnieniach swoich pracowników i studentów*, s. 271.

⁵² B. PYŁAK, *Biskup lubelski, Prymas Tysiąclecia, sługa Boży Stefan Kardynał Wyszyński (1901-1981)*, w: *W duchu i prawdzie*, s. 171-176.

i dwudziestu kolorowych odbitek. Przedstawiają one studentów, pracowników i gości zgromadzonych na dziedzińcu, w auli i przed Uniwersytetem. Na jednym ze zdjęć można zobaczyć wyraźny transparent „Dzieci pracowników KUL”⁵³ oraz pilnujących przejazdu milicjantów. Na innym, z dziedzińca, widoczny jest krzyż, na którym zawieszono średniowieczną rzeźbę Chrystusa, wypożyczoną z zakładu konserwacji KUL⁵⁴. Obiektyw fotografa uwiecznił także pielgrzymów zgromadzonych na trasie przejazdu papamobile, uczestników Mszy św. na Czubach, a oprócz tego panoramę wąwozu na granicy LSM i Czubów. Jedno ze zdjęć zrobione z ul. Filaretów (na wysokości hali Globus) przedstawia widok na osiedle im. M. Konopnickiej z blokiem przy ul. Pana Balcera 1, na którego frontonie widać ogromny krzyż, zrobiony przez mieszkańców (fot. 21). Część fotografii na *verso* ma pieczęć autorską wieloletniego fotografa KUL, Janusza Kolasy.

Fotografia jest dość młodą dziedziną kultury, zapoczątkowała jednak przewrót na niespotykaną dotąd skalę – otworzyła zupełnie nowe możliwości zapisywania obrazu rzeczywistości, spychając na dalszy plan tradycyjny rysunek, grafikę i malarstwo. Od przeszło 150 lat spełnia ważną rolę dokumentowania i utrwalania faktów, zdarzeń, postaci. Początkowo traktowane głównie jako pamiątki, dzisiaj fotografie są poszukiwanym źródłem ikonograficznym do badań nad historią, historią kultury, architekturą, obyczajowością. To także znakomite świadectwa obyczajów, gustów i mody epoki, w której powstały⁵⁵. W minionych dziesięcioleciach kilka razy przepowiadano już koniec fotografii, na skutek wynalazku kina, telewizji, grafiki komputerowej czy Internetu. Istota wyjątkowości fotografii nie polega jednak na żadnej konkretnej technologii lub wypełnianiu jakiejś wyjątkowej społecznej funkcji. Fotografia ma niezwykłą moc oddziaływania na odbiorcę, oglądając ją mamy możliwość przeniesienia się w rzeczywistość, którą utrwała. Jednocześnie należy do świata realnego i wyobraźni. Inną dwoistością związaną z tym medium jest poruszanie się między wyjątkowością ujęć fotograficznych i ich niepowtarzalnością a możliwością ich powielania⁵⁶.

Przedstawione wyżej zdjęcia, widziane jako pewna całość, zarysowują obraz Lublina, który w dużej mierze już nie istnieje. Zmieniły się ulice, architektura, zniknęły instytucje, odeszli ludzie. Lubelskie fotografie wciąż jednak mają moc przywoływania przeszłości. Odczytane właściwie, uzupełnione komentarzem, mogą opowiedzieć jeszcze wiele anegdot z historii miasta. Należy mieć zatem na-

⁵³ A.L. GZELLA, *Jan Paweł II gościem KUL*, w: *Ojciec Święty w Lublinie. 9 czerwca 1987*, red. J. Kras i in., Lublin 1988, s. 92.

⁵⁴ Tamże, s. 93.

⁵⁵ Z. HARASYM, *Stare fotografie*, s. 219.

⁵⁶ *Historia fotografii*, red. J. Hacking, Warszawa 2014, s. 6.

dzieję, że niniejsza publikacja zachęci badaczy do sięgnięcia po to unikatowe źródło i zapoczątkuje prace naukowe nad kolekcją fotografii ze zbiorów Biblioteki Uniwersyteckiej KUL.

BIBLIOGRAFIA

- Butkiewicz M., *Szeliga-Szeligowska Emilia*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. XIX, Lublin 2013, kol. 32.
- Cirlot J.E., *Słownik symboli*, Kraków 2006.
- Denys M., *Lublin między wojnami. Opowieść o życiu miasta 1918-1939*, Łódź 2010.
- Dziewulska z d. Tchórzewska F., *KUL był drugim domem*, w: *Katolicki Uniwersytet Lubelski w latach 1925-1939 we wspomnieniach swoich pracowników i studentów*, red. G. Karolewicz, Lublin 1989, s. 267-272.
- Gzella A.L., *Jan Paweł II gościem KUL*, w: *Ojciec Święty w Lublinie. 9 czerwca 1987*, red. J. Kras i in., Lublin 1988, s. 92-96.
- Harasym Z., *Stare fotografie. Poradnik kolekcjonera*, Warszawa 2005.
- Historia fotografii*, red. J. Hacking, Warszawa 2014.
- Jan Bulhak (1876-1950) fotografik*, Warszawa 2007.
- Karolewicz G., *Katolicki Uniwersytet Lubelski w latach 1925-1939*, w: *Katolicki Uniwersytet Lubelski w latach 1925-1939 we wspomnieniach swoich pracowników i studentów*, red. G. Karolewicz, Lublin 1989, s. 11-67.
- Kałwa P., *Prawo kanoniczne 1918-1922*, w: *Katolicki Uniwersytet Lubelski we wspomnieniach pierwszych studentów z lat 1918-1925*, red. G. Karolewicz, Lublin 1978, s. 67-72.
- Lameński L., *Słowo wstępne*, w: *Życie artystyczne Lublina 1901-2001. Materiały z sesji, 21-22 września 2001*, red. L. Lameński, Lublin 2001, s. 9-16.
- Lublin, przewodnik*, oprac. B. Nowak, Lublin 2000.
- Maciejewska E., *Historia 1918-1922*, w: *Katolicki Uniwersytet Lubelski we wspomnieniach pierwszych studentów z lat 1918-1925*, red. G. Karolewicz, Lublin 1978, s. 121-128.
- Marchewka A., *Prawo kanoniczne 1920-1923*, w: *Katolicki Uniwersytet Lubelski we wspomnieniach pierwszych studentów z lat 1918-1925*, red. G. Karolewicz, Lublin 1978, s. 153-156.
- Miejsce fotografii w badaniach humanistycznych*, red. M. Ziętkiewicz, M. Biernacka, Warszawa 2016.
- Pastuszka J., *Akademia Duchowna w Petersburgu 1917/1918. Kontakty z Uniwersytetem Lubelskim 1918-1923*, w: *Katolicki Uniwersytet Lubelski we wspomnieniach pierwszych studentów z lat 1918-1925*, red. G. Karolewicz, Lublin 1978, s. 47-54.
- Plater-Zyberk M., *Edward Hartwig (1909-2003)*, Warszawa 2004.
- Pylak B., *Biskup lubelski, Prymas Tysiąclecia, sługa Boży Stefan Kardynał Wyszyński (1901-1981)*, w: *W duchu i prawdzie. Wybrane sylwetki Kościoła lubelskiego (1805-2005)*, Lublin 2005, s. 171-176.
- Rosińska-Abramowiczowa J., *Polonistyka 1918-1923*, w: *Katolicki Uniwersytet Lubelski we wspomnieniach pierwszych studentów z lat 1918-1925*, red. G. Karolewicz, Lublin 1978, s. 109-110.
- Sobieraj M., *Kwiatkowski Wawrzyniec*, w: *Słownik biograficzny miasta Lublina*, red. T. Radzik i in., t. II, Lublin 1996, s. 133-134.

- Strawińska M., *Wyższe kursy polskie w Petersburgu 1916-1918. Uniwersytet Lubelski, polonistyka, romanistyka, pedagogika 1921-1926*, w: *Katolicki Uniwersytet Lubelski we wspomnieniach pierwszych studentów z lat 1918-1925*, red. G. Karolewicz, Lublin 1978, s. 55-66.
- Światłoczułe. *Kolekcje fotografii w Muzeum Narodowym w Warszawie*, Warszawa 2009.
- Walewander E., *Ojciec i pasterz Biskup Marian Leon Fulman (1866-1945)*, w: *W duchu i prawdzie. Wybrane sylwetki Kościoła lubelskiego (1805-2005)*, Lublin 2005, s. 142-147.
- Walewander E., *Ukochany pasterz Biskup Kazimierz Wnorowski (1818-1885)*, w: *W duchu i prawdzie. Wybrane sylwetki Kościoła lubelskiego (1805-2005)*, Lublin 2005, s. 188-122.
- W stulecie Wystawy Przedmiotów Sztuki i Starożytności w Lublinie. 1901-2001*, Lublin 2001.
- Ziółek E.M., *Popławski Mieczysław Stanisław*, w: *Słownik biograficzny miasta Lublina*, t. II, red. T. Radzik i in., Lublin 1996, s. 199-200.

http://teatrnn.pl/leksykon/node/4685/atelier_sztuka [dostęp: 25.09.2016].

http://teatrnn.pl/leksykon/node/4685/atelier_sztuka [dostęp: 25.09.2016].

http://teatrnn.pl/leksykon/node/997/dzielnice_lublina_czwartek [dostęp: 25.09.2016].

http://www.bu.kul.pl/ks-prof-henryk-insadowski.art_11092.html [dostęp: 25.09.2016].

<http://www.dziennikwschodni.pl/lublin/historia-trolejbusow-w-lublinie-a-coz-to-za-dziwactwo,n,1000137604.html> [dostęp: 25.09.2016].

<http://www.garnizonowy.pl/historia-parafii/> [dostęp: 25.09.2016].

Fotografie (ze zbiorów specjalnych BU KUL)

1. Widok jednej z sal wystawy starożytności w 1901 roku, fot. Wiktoria Sierocińska.
2. Panorama Starego Miasta, fot. Jan Bulhak.
3. Panorama Lublina ze wzgórza Czwartek.
4. Widok elewacji Domu Żołnierza.
5. Pierwsza siedziba UL – Nowy Gmach seminarium, widok od ul. Zamojskiej.
6. Przebudowa koszar świętokrzyskich na UL.
7. Czytelnia Biblioteki przy ul. Dolnej Panny Marii 4, fot. Edward Hartwig.
8. Lublin. Planty, fot. Edward Hartwig.
9. Fragment katedry, fot. Edward Hartwig.
10. Drugi rocznik absolwentów gimnazjum im. Stefana Batorego z nauczycielami.
11. Bp Kazimierz Wnorowski, fot. Jan Mieczkowski.
12. Ks. Idzi Radziszewski, fot. Bolesław Szejner.
13. Wycieczki społeczności Uniwersytetu Lubelskiego do Puław, Kazimierza i Nałęczowa.
14. Prof. Mieczysław Popławski.
15. Emilia Szeligowska ze studentkami-praktykantkami w Bibliotece.
16. Studenci UL.
17. Świetlica „Bratniej Pomocy”.
18. Ks. Stefan Wyszyński (fragment fotografii zbiorowej księży studentów UL), fot. Ludwik Hartwig.
19. Procesja Bożego Ciała przed katedrą lubelską.
20. Jan Paweł II na KUL, 09.06.1987 roku.
21. Jan Paweł II w Lublinie, 09.06.1987 roku.

1. Widok jednej z sal wystawy starożytności w 1901 roku, fot. Wiktoria Sierocińska

2. Panorama Starego Miasta, fot. Jan Bułhak

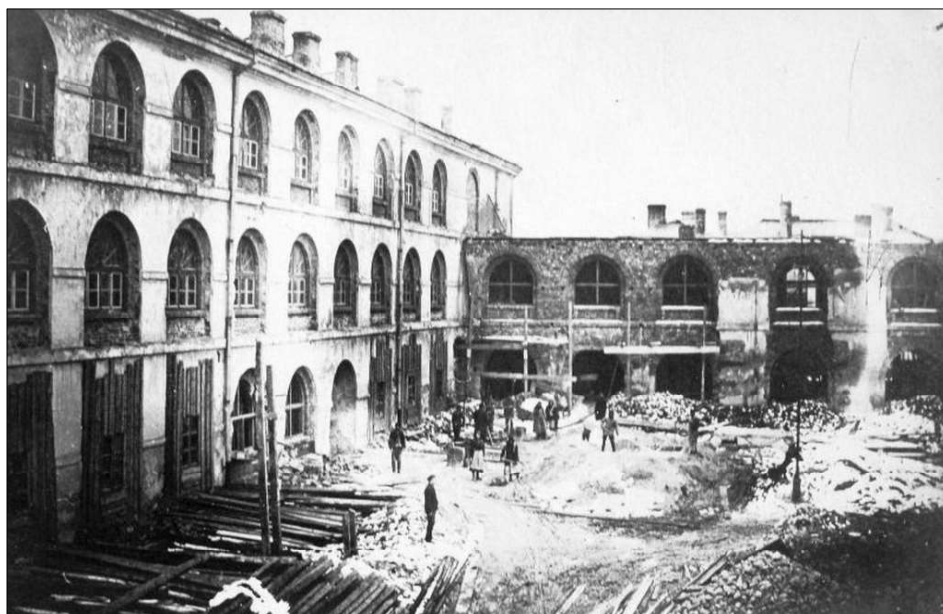
3. Panorama Lublina ze wzgórza Czwartek

4. Widok elewacji Domu Żołnierza

5. Pierwsza siedziba UL – Nowy Gmach seminarium, widok od ul. Zamojskiej

6. Przebudowa koszar świętokrzyskich na UL

7. Czytelnia Biblioteki przy ul. Dolnej Panny Marii 4, fot. Edward Hartwig

8. Lublin. Planty, fot. Edward Hartwig

9. Fragment katedry, fot. Edward Hartwig

10. Drugi rocznik absolwentów gimnazjum im. Stefana Batorego z nauczycielami

11. Bp Kazimierz Wnorowski,
fot. Jan Mieczkowski

12. Ks. Idzi Radziszewski,
fot. Bolesław Szejner

13. Wycieczki społeczności Uniwersytetu Lubelskiego do Puław, Kazimierza i Nałęczowa

14. Prof. Mieczysław Popławski

15. Emilia Szeligowska ze studentkami-praktykantkami w Bibliotece

16. Studenci UL

17. Świetlica „Bratniej Pomocy”

18. Ks. Stefan Wyszyński (fragment fotografii zbiorowej księży studentów UL),
fot. Ludwik Hartwig

19. Procesja Bożego Ciała przed katedrą lubelską

20. Jan Paweł II na KUL, 09.06.1987 roku

21. Jan Paweł II w Lublinie, 09.06.1987 roku

LUBLIN I LUBLINERS IN THE PHOTOGRAPHS
FROM KUL UNIVERSITY LIBRARY

Abstract. Throughout recent decades photographs are increasingly often used as source materials in research in the fields of history, art history, art, etc. The Catholic University of Lublin (KUL) University Library contains a large collection of photographs, which have never been shown publicly before and which were created, to a large extent, thanks to donations and inheritance from KUL's employees and students. The photographs can be divided into several types: albums, group portraits, individual photographs. They feature cityscapes, architecture, cultural and educational institutions, events from the city life, exhibitions, visitations, jubilee festivities, individual and group portraits of Lubliners. The photographs, viewed as a whole, picture the Lublin that mostly does not exist anymore. They can be used to reconstruct the past gone by. One should hope that the article will encourage researchers to reach for the unique source and initiate research into KUL's University Library photograph collection.

Key words: photographs; Lublin; Lubliners.

Translated by Hubert Kowalewski